

**'Alleen in een huis
vol lege flessen'**

Carolijn Visser

Ontwerp omslag: Charlotte Meijer, Utrecht

Inleiding

Op verzoek van SVRZ heeft Carolijn Visser een reis langs diverse locaties van SVRZ gemaakt. Haar is gevraagd te kijken naar wat het leven nog de moeite waard maakt ook al woon je in een verpleeghuis.

Carolijn heeft het verhaal van de diverse bewoners op een bijzondere manier verweven met haar eigen jeugd in Middelburg en de geschiedenis van Zeeland.

Dit boek is in 2018 uitgekomen onder de naam: Zeeuws geluk.

In Zeeuws geluk spelen vooral de ouderen die wonen bij SVRZ een belangrijke rol.

Tijdens haar reis door SVRZ heeft ze ook in een groepswooning aan de 'Ter Poorteweg' gelogeed. Hier wonen mensen met het syndroom van Korsakov. Mensen die dit syndroom hebben, lijden aan blijvende hersenschade veelal veroorzaakt door langdurig en overmatig drankgebruik en zeer eenzijdige voeding. Het lichaam krijgt dan een ernstig tekort aan vitamine B1 waardoor een belangrijk deel van de hersenen onherstelbaar worden aangetast.

Wij hebben gekozen om het verhaal van de afdeling Korsakov een eigen podium te geven door een aparte uitgave, alleen in een huis vol lege flessen, te realiseren. Dit omdat de bewoners jonger kunnen zijn, lijden aan een specifieke ziekte en ook andere zorg nodig hebben. Met deze uitgave willen wij recht doen aan deze bewoners en onze medewerkers aldaar.

De diverse verhalen leiden ook hier weer tot mooie portretten van mensen die door allerlei omstandigheden terecht gekomen zijn, daar waar ze nu zijn.

Verhalen over reizen,
dromen en liefde
maar ook eenzaamheid,
verlies en verdriet.

Angela Bras
Bestuurder SVRZ

Alleen in een huis vol lege flessen

Carolijn Visser

Het terras aan de achterkant van de woning bood heerlijke schaduw, want de zon stond nog hoog. Geert, een grote man van in de zeventig, zat er rustig te roken. Zijn haar was achterovergekamd op de manier waarop vetkuiven het vroeger droegen. Een hart met een pijl erdoorheen sierde zijn arm. 'Zelf gedaan,' lichtte hij toe. Hij had nog meer tattoos. 'Ik zal je de olifant met de slurf maar niet laten zien,' lachte hij, greep naar zijn buidel shag en draaide een nieuwe sigaret.

'Voor de witte molen van Koudekerke naar links,' was me gezegd. Dat was duidelijk. Na een paar honderd meter bereikte ik de afslag naar de locatie 'Ter Poorteweg'. Bij de entree werd ik verwelkomd door een beeld van Icarus. Zijn bronzen gezicht was jong en glad. Met zijn grote vleugels kon hij zo opstijgen, maar de bewoners en bezoekers van deze locatie wisten al

dat het niet goed met hem zou aflopen. Ondanks alle waarschuwingen vliegt de Griekse mythologische held tóch te dicht naar de zon. Zijn vleugels zullen smelten en de mooie Icarus zal ter aarde storten.

Evert, de medewerker die dienst had in de woning waar ik de komende week zou logeren, gaf een rondleiding: om te beginnen was er een ruime, open keuken met daar tegenover een grote eettafel. In het zitgedeelte lokten fauteuils in vrolijk lichtgroen en paars. Ramen van plafond tot aan de vloer boden uitzicht op terras en bomen, alsof ik juist had ingecheckt in een moderne vakantiebungalow. Aan de wand in de woonkamer hing een 'wensboom', waarop één briefje zat geprikt met daarop in een ouderwets handschrift geschreven 'serieus genomen worden'.

Evert was de avondmaaltijd aan het bereiden in de keuken, geassisteerd door een van de bewoners. Geert en ik zetten ons gesprek voort op het terras. Hij was geboren in Goes. Tien jaar lang zat hij op kostschool bij de nonnen in Hulst. 'Mijn ouders waren katholiek,' verklaarde hij. Daarna was Geert gaan varen. Hij boog zich samenzweerderig naar mij over: 'We brachten vaten whisky van Schotland naar Italië.' Het was de mooiste tijd van zijn leven geweest.

Het was de mooiste tijd van zijn leven geweest.

'Er zat whisky in het ruim, maar er werd ook whisky apart gehouden voor ons, de bemanning. Héle goeie.' 'Toen is het misgegaan?' veronderstelde ik. 'Ach, af en toe een glaasje,' relativeerde hij. Later had hij Hanneke ontmoet en was hij aan de wal gaan werken, bij het chemische bedrijf Hoechst. Ze trouwden, streken neer in Vlissingen en kregen drie kinderen. Geert ging graag naar café 'Joop', aan het Bellamypark. 'Was gezellig,' herinnerde hij zich. 'Een biertje, lekker praten, het ging allemaal vanzelf.' Of hij kocht een kratje bij de supermarkt en maakte dat samen met zijn vrouw soldaat in de tuin. Alhoewel: 'Zij had eigenlijk liever een wijntje.' 'Dronken jullie veel?' 'Ach, wat is veel?' was zijn wedervraag. Als Geerts broer veel dronk had hij het over drie biertjes op één dag. 'Maar dat is helemaal niet veel. Je moet rustig aan doen en je eigen niet druk maken. Daar komen maar kindertjes van.' Zijn aansteker vlamde op. Hanneke kreeg op een gegeven moment longkanker. Hij knikte naar de sigaret in zijn hand. 'Ze rookte nogal veel.' Ik veronderstelde dat hij na haar dood meer was gaan drinken. 'Ach,' zei hij, 'af en toe een biertje.'

Op dit terrein stond een zestal woningen die plaats boden aan tweeënveertig patiënten met het syndroom van Korsakov: blijvende hersenschade, veroorzaakt door langdurig overmatig alcoholgebruik en zeer eenzijdige voeding. Door die combinatie krijgt het lichaam een ernstig gebrek aan vitamine B1. Het kortetermijngeheugen en het besef van tijd raken aangetast. Meestal is er ook neurologische schade waardoor de patiënten schokkerig of sloffend bewegen. Corrie, de manager van deze locatie, schilderde de gemiddelde levenswandel die naar deze locatie leidde: in het begin is het grote drankgebruik onzichtbaar voor de buitenwereld. 'Mensen kunnen goed toneelspelen, je ziet gewoon niet dat ze dronken zijn.' Dan worden er fouten op het werk gemaakt, en nog eens, en nog eens, met ontslag tot gevolg. De partner kan er niet langer tegen en vertrekt, de mateloze drinker begint zichzelf te verwaarlozen. Er wordt niet meer gedoucht, nauwelijks meer gegeten, de kleding raakt in het ongerede en de woning verandert in een puinhoop. Familie of burens proberen in te grijpen, maar de drinker doet niet open of er valt geen land met hem te bezeilen. Pas als een persoon een bedreiging vormt voor zichzelf of zijn omgeving kan de rechter een bevel ondertekenen. Dan mag de politie de deur forceren en volgt opname.

Corrie besloot: 'Tenzij de partner meedrinkt, want dat gebeurt soms ook, eindigt het meestal zo: iemand helemaal alleen in een huis vol lege flessen.'

De patiënt wordt onderzocht. Als het syndroom van Korsakov wordt vastgesteld, komt hij in aanmerking voor opname in de 'Ter Poorteweg'. Hier geen hek, geen slagboom en geen bewaker, toch loopt bijna nooit iemand weg. 'Ze zouden niet weten hoe, ze zijn bang voor het onbekende. Bovendien kunnen ze nergens terecht, de meesten hebben alle schepen achter zich verbrand door hun drankgebruik. Ze blijven hier omdat ze zich hier veilig voelen.' Op het terrein was de aanwezigheid van alcohol streng verboden. 'De eerste keer dat iemand wordt betrappt, krijgt hij een waarschuwing,' zei Corrie. 'De tweede keer moet hij gaan.'

In de woonkamer, in een van de kleurige fauteuils, zat Johan. Ook in de zeventig. Hij had een korte grijze baard. Bij een gestreept poloshirt droeg hij een beige katoenen broek en mooie leren schoenen. Hij zat Elsevier's weekblad te lezen. 'Daar ben ik al een halve eeuw op geabonneerd,' deelde hij mee. 'Leest u over Trump?' informeerde ik. 'Ja, hij gaat met de president van Noord-Korea spreken.' Johan sprak verzorgd Haags Nederlands, in korte zinnen van maar een

paar woorden. Ik had iemand horen zeggen dat hij een oud-ambassadeur was. 'Ik ben naar Antarctica geweest,' deelde hij mee. 'Vanuit Nieuw-Zeeland. Ik moest in Auckland zijn voor een vergadering.'

Na een korte stilte voegde hij eraan toe: 'Ik ben ook met vrienden in een auto naar Tibet gereden.' 'Wanneer was dat?' vroeg ik. Johan dacht even na. '1969.' Hij had toen bijna zijn studie niet westerse sociologie afgerond en was drieëntwintig jaar oud. Zijn reisgenoten waren leden van hetzelfde studenten-corps. 'Door welke landen reden jullie?' vroeg ik. Johan sloot zijn ogen en antwoordde: 'Turkije, Iran, Afghanistan, Pakistan en India en in het noorden door dat stukje tussen Nepal en Bhutan, naar boven.'

Met hun Peugeot-stationwagen waren ze de hele dag onderweg. Als het donker werd, zetten ze een tent op. Aan de rand van een dorp, in een veld, of in de bergen. 'Waar het kon.' Nooit werden ze overvallen of beroofd. 'Gelukkig niet.'

Hier geen hek,
geen slagboom en
geen bewaker.

'Soms ging er iets stuk aan de auto, maar dat bleek altijd vrij eenvoudig te verhelpen door een monteur in een plaatselijke garage. 'Gelukkig wel.' In Noord-India reden ze de Himalaya op tot ze op grote hoogte bij eenzaam gelegen Tibetaanse dorpjes terechtkwamen. Verder ging de weg niet. Drie weken eerder waren ze vertrokken uit Utrecht. Toen draaiden ze om.

Ook op de terugweg stopten ze nergens langer dan enkele uren om te slapen. In een paar teugen dronken ze de wereld leeg. Als een groot glas bier. Dat bracht me op de volgende vraag: 'Kon je in die landen wel iets alcoholisch krijgen?' Want Johan was als student stevig gaan drinken. 'Dat was moeilijk te vinden,' gaf hij toe. Maar hij kon zich niet herinneren dat hij dat had gemist. Voortdurend onderweg zijn had hem helemaal in beslag genomen. Binnen zes weken waren ze uit en thuis. Terug in hun Utrechtse stamcafé 'De Twijfelaar', aan 't Wed. Daar konden ze de opgelopen achterstand inhalen.

'Ik ben zesentwintig keer naar Suriname geweest,' vervolgde Johan. Na zijn studie kreeg hij een baan bij het ministerie van Buitenlandse Zaken, afdeling Ontwikkelingssamenwerking. Suriname werd zijn specialiteit, maar hij maakte ook dienstreizen naar

andere hoeken van de wereld. 'Voor vergaderingen.'
'Waar gingen die over?' Korte stilte. 'Sociale woningbouw.'

Vaak knoopte Johan er een vakantie aan vast. 'Ik ben met een vrachtschip van Alaska naar Siberië gevaren.'
'Hoe kwam u aan dat schip?' 'Ik kende de bemanning.'
'Hoe had u die ontmoet?' 'In een café.'
Voordat ik naar verdere details kon informeren zei Johan: 'Ik ben van San Francisco naar Panama gereden. En ook helemaal rond de Middellandse zee.'
'Weer met vrienden?'
'Nee, alleen.'
Ik verwachtte nog iets te horen te krijgen over deze avonturen, maar we waren alweer bij een andere bestemming aangeland: 'Ik ben naar Spitsbergen geweest.'

Als Johan niet reisde zat hij op een kantoor van het ministerie van Buitenlandse Zaken. 'Tussen de middag ging ik altijd naar café Hathor. Daar dronk ik zes bier.'
'Elke dag?' Hij knikte. 'En de barman tapte dat gewoon elke keer?' 'Ja hoor,' zei Johan. 'Maar toen ben ik ontslagen. Ik kon gewoon werken hoor, maar ze róken het.'
Dat was nadat er al lang aanstoot genomen was aan zijn drankgebruik. 'Hoe merkte je dat?' Johan antwoordde op feitelijke toon: 'Er werd gewoon tegen mij gezegd: "Je moet vandaag maar niet gaan lunchen want er moet vanmiddag nog worden gewerkt."'

Er begonnen twee verhaallijnen door elkaar te lopen.

Aan het eind van elke werkdag reed hij terug naar zijn woonplaats Brielle, bij Rotterdam. 'Nooit een ongeluk gehad?' 'Nee, dat ging altijd goed en ik heb nooit moeten blazen.' Of toch, één keer, toen kreeg hij een paar maanden rij-ontzegging. Thuis ging hij verder met bier, maar hij dronk ook wijn. 'Wit bij visgerechten, rood bij rundvlees.' 'Goede wijn?' 'Nee, dat vond ik zonde van het geld.'

Zijn vrouw dronk niet. Of misschien toch een glaasje. Ze was overleden aan een hersenbloeding, of had ze hem verlaten vanwege de drank? Er begonnen twee verhaallijnen door elkaar te lopen. Ging het nu over een andere vrouw of was het toch dezelfde? Hoorde hij nog weleens van haar? 'Nee, ze heeft het contact radicaal afgekapt.' 'Omdat u zo veel dronk?' 'Ja, dat had ik beter niet kunnen doen.' Zeker was in ieder geval dat hij nooit kinderen had gekregen. Na zijn ontslag was een financiële regeling getroffen. Johan verhuisde naar het Zeeuwse Renesse.

Heerlijke jaren volgden daar, herinnerde hij zich. Het strand was vlakbij. Hij had toen trouwens ook nog een huis in Frankrijk. 'Mijn Franse buurman maakte wijn.' 'Waarom dronk u zoveel, denkt u?' 'Uit verveling,' antwoordde Johan beslist. 'Maar u had juist een heel spannend leven.' 'Op een gegeven moment...' hij zocht naar woorden, 'dan wordt dat ook allemaal routine.' Uiteindelijk was hij in deze locatie terechtgekomen, hoe was dat precies gegaan? Johan dacht na. 'Dat kan ik me nou eigenlijk niet herinneren.' Misschien via de huisarts? Zou die er iets mee te maken kunnen hebben?' 'Uw huisarts was van uw drankgebruik op de hoogte?' Johan knikte. 'Wat zei hij daarover?' 'Dat ik ermee moest stoppen natuurlijk.'

Johans jongere broer, een gepensioneerde academicus, kwam hem hier weleens bezoeken. 'Drinkt hij?' 'Hij mág niet drinken, hij heeft suikerziekte, dat kreeg hij toen hij elf was.' Vanaf die jonge leeftijd had zijn broer een streng dieet gevolgd en zijn maaltijden op vaste tijden gegeten. 'Hij is dus juist heel gedisciplineerd,' stelde ik vast. 'Bij mij zit er geen rem op,' verklaarde Johan het verschil. Zijn broer was in alles anders. 'Hij maakte altijd zijn werk af. Ik liep er de kantjes vanaf.'

Daarna stond Johan op. Het avondeten was bijna klaar en het was zijn taak om de tafel te dekken. Dat was te lezen op de agenda die elke dag werd opgehangen. Eva, de enige vrouwelijke medebewoner, was ook ingedeeld. Ze had rood geverfd haar en zwart omrande ogen. 'Ik ben een schipperskind,' vertelde ze me eerder. Johan zette de borden op tafel, Eva legde er het bestek naast. Ik kreeg een stoel tussen Geert en Eva, tegenover Johan. Begeleider Evert nam plaats in het midden. Aan zijn andere kant zaten Bob, een Middelburger met een lange grijze baard, en Adrie uit Groede. Adrie was moeilijk te verstaan. Hij sprak niet alleen met een zwaar Zeeuws-Vlaamse accent maar was ook kort geleden geopereerd aan zijn mond. Een andere Zeeuws-Vlaming kwam juist binnen: Leo. Overdag was hij als vrijwilliger conciërge op een lagere school in Vlissingen. Vier dagen per week fietste hij daar naartoe. Hij was de enige die elke dag buiten het terrein kwam. Ook was hij de jongste: nog net geen vijftig.

Een schaal met schnitzels werd doorgegeven, daarnaast was er rijst en komkommersalade. Een kan met vruchtenlimonade ging rond. Aan mijn kant van de tafel was het stil. Geert, Johan en Eva zeiden alleen iets wanneer ze ergens niet bij konden. Aan het andere uiteinde mompelden Bob, Adrie en Leo tegen elkaar.

‘Neem nog een hapje, Eva,’ spoorde Evert aan. Ze had het eten op haar bord alleen maar heen en weer geschoven en staarde voor zich uit. ‘Mag ik al roken?’ vroeg ze. ‘Nog even wachten,’ zei Evert. Eerst was er nog een toetje van vla. Ondertussen was er verse koffie gezet en iedereen kreeg een mok. Koffie was populair in dit huis. Gemiddeld dronken de bewoners een pond per week, wat neerkwam op tien koppen per dag. Ook al werd altijd het goedkoopste merk uitgezocht, dit drukte zwaar op het budget. De begeleiders regelden de inkopen en kregen daarvoor een budget van 7,50 euro per persoon per dag tot hun beschikking.

Iedereen bracht zijn borden en vuil bestek naar de keuken. Geert had als taak alles in de afwasmachine te zetten. ‘De kopjes hier en de borden beneden,’ instrueerde Evert. ‘Anders wordt het niet schoon.’ Eva nam plaats voor het huis en draaide een shagje. Op haar rechterwijs- en -middelvinger zaten langwerpige nicotinevlekken. Ze droeg een t-shirt waarop de skyline van New York stond afgebeeld. ‘Mooi,’ zei ik, over haar lange roodgelakte nagels en haar vele ringen. Ze lachte even naar me. Heel vriendelijk.

Koffie was populair
in dit huis.

Maar ook alsof ze me niet echt zag.

Bob en Adrie hadden zich in de rookcabine geïnstalleerd. Als een groot aquarium stond die in de woonkamer. Geert zat weer achter op het terras. In een lichtgroene fauteuil wachtte Johan op het achtuur-journaal. Dat zou nog even duren.

Evert was aan de eettafel bezig met de administratie. Ik vroeg hem zijn taken te beschrijven. 'Je moet hier begeleiden met je handen op je rug,' legde hij uit. 'De mensen zélf dingen laten doen.' Daarnaast moest er gezorgd worden voor rust en regelmaat. Uiteindelijk voelden de bewoners zich daar het beste bij. 'Niet te veel prikkels. Alles wat er gaat gebeuren staat op de agenda die we elke dag ophangen. De mensen zitten in een duidelijke structuur. Daar voelen ze zich het prettigst bij.'

'Er wordt hier nogal eens opgestoken,' gebaarde ik naar de rookcabine. Evert knikte. 'Het is het enige wat de mensen nog hebben,' zei hij. 'Dat kunnen we

Daarnaast moest er
gezorgd worden voor
rust en regelmaat.

hun niet afnemen.' De bewoners moesten zelf voor hun tabak betalen, maar de meeste hadden grote schulden en hun financiën werden beheerd door een bewindvoerder. Die bepaalde hoeveel zakgeld er overbleef en daar hing weer vanaf hoeveel er gerookt kon worden. 'Eva mag elk halfuur een sigaret. Geert krijgt 's ochtends een half pakje shag en 's middags, als de nieuwe dienst begint, de andere helft. Daar moet hij dan wel de hele avond mee doen.'

Tegenover de kamer waar ik mocht logeren stond een deur open. Binnen zat Leo, de jongste bewoner, achter zijn computer. Ik vroeg of ik het schilderij dat aan zijn wand hing van dichtbij mocht bekijken. 'Ga je gang,' zei Leo. Op het doek was een man afgebeeld met een hoed op en een lange jas aan. Zijn handen rustten op een wandelstok. 'Gemaakt bij creatieve therapie,' wuifde hij mijn belangstelling voor het werk weg. 'Ik kreeg een foto van een schilderij, ik weet niet meer van welke kunstenaar. Dat heb ik nageschilderd.' De lichtblauwe ogen van de geschilderde man keken me verloren aan. Alsof hij alleen op de wereld was. Leo had precies dezelfde kleur ogen. Hij had er een zelfportret van gemaakt.

‘Op mijn veertigste werd Korsakov bij me vastgesteld,’ verzuchtte Leo. ‘Ik was er vroeg bij.’ Hij groeide op in Axel en was vanaf zijn zestiende vaak in de kantine van de plaatselijke voetbalclub te vinden. ‘Na de wedstrijden ging er gewoon heel veel bier in.’

Leo had een vwo-opleiding op een christelijke school gevolgd. Hij haalde zijn diploma en besloot commerciële economie te gaan studeren aan de Hogeschool Zeeland van Vlissingen. Met twee andere studenten huurde hij een flat in de havenstad. ‘Ik kwam ’s middags éven thuis, zette mijn tas neer en ging meteen weer door.’ Naar studentencafé ‘De Concurrent’ of naar ‘Frapo’s’, soms even langs bij de friettent. Dan was er nog nachtcafé Astoria, in de Walstraat. ‘Daar moest je vóór twee uur binnen zijn.’ Daarna kon je er tot in de vroege ochtend blijven. ‘Ik had een uitgebreide studiefinanciering,’ zei Leo. ‘Als ik meer geld nodig had, nam ik er een stukje lening bij.’

Wonderwel kwam hij tot vlák voor de eindstreep van zijn opleiding. Toen werd zijn scriptie over topsport en topmanagement afgekeurd. ‘Stel dat je het wel had gehaald?’ zei ik. ‘Zou je leven dan anders zijn verlopen?’ Leo sprak steeds haast fluisterend en op vlakke toon. ‘Dan had ik wel gedegen onderzoek moeten doen.’

Na de wedstrijden ging er gewoon heel veel bier in.

En ik had al zo veel onvrede.' Alsof het toen eigenlijk al te laat was.

Zijn oproep voor militaire dienst kwam niet eens ongelegen. Eerst vier maanden in de Middelburgse kazerne. 's Avonds dronk hij een biertje bij Tympaan aan de Markt of hij ging terug naar zijn Vlissingse stamcafés. 'Dat mocht allemaal?' 'Als je voor 12 uur weer binnen was, helemaal goed. Na middernacht moest je je naam in een boekje schrijven en gebeurde er verder niets. Als je maar de volgende ochtend om acht uur op appèl stond.'

Toen als sergeant door naar een navo-basis in de buurt van Hannover. Hij kwam terecht op de administratie van een tankbataljon. Op het legerterrein was een bar voor het personeel en een winkel waar je belastingvrij drank kon kopen. Dat scheelde ongeveer de helft. Inmiddels zat hij op een kratje per dag. Toch werd zijn werk zeer gewaardeerd. Ze vroegen hem zelfs vier

maanden bij te tekenen. Terug in Vlissingen ging hij aan de slag als waterklerk, stukadoor en wat al niet, maar hij dacht altijd maar aan één ding: 'Zuipen.' Leo werd berucht als dronkenlap van Vlissingen. 'Ik ging naar Amsterdam om de anonimiteit op te zoeken.' Eerst tapbiertjes in de cafés van de Rosse buurt. De vaste klanten staken de draak met zijn Zeeuwse accent, maar daar haalde hij zijn schouders over op. Zo nu en dan trok hij een kroket bij de Febo, of hij at een zak friet. Slapen deed hij op bankjes in parken. Als de cafébiertjes te duur werden, stapte hij over op blikjes uit de supermarkt. 'Ik zat veel op een plein met een groot gebouw in het midden, vlak bij de Wallen. Je had er ook een supermarkt.' Tijdens zo'n periode consumeerde hij rond de vierentwintig halveliterblikjes per dag. Toch wist hij altijd geld over te houden voor de reis terug naar huis. Zijn ouders weigerden nooit hem binnen te laten. 'Ik heb gewoon alle kansen verprutst,' besloot Leo zijn verhaal.

In de woonkamer zat Johan naar Nieuwsuur te kijken. Geert rookte in de glazen cabine. Evert zou zo zijn dienst afronden. Voelde hij affiniteit met mensen die dronken? Eigenlijk niet. Hij en zijn vrouw hadden nooit alcohol in huis. Alleen als hun op een feestje iets werd aangeboden, namen ze wel eens een glaasje aan.

Zo'n matige instelling stond in schril contrast met die van de bewoners, zei ik. Evert knikte. Toch was er een verband. Zijn tante verbleef hier, in een andere woning. 'Zij heeft heel wat meegemaakt,' wist Evert. 'Ze werd door verschillende partners mishandeld.' Andere familieleden leidden een rustig leven, met deze tante was altijd iets aan de hand. Hij had met haar te doen.

Je kunt het beter allemaal maar niet weten.

Alle bewoners waren op hun kamers. Ergens stond een televisie aan, hoorde ik op de gang. Iedereen had er een. Onlangs kocht Bob, de man met de lange baard, een groot nieuw flatscreen. Zijn oude toestel had hij aan Eva gegeven. Ik besloot ook te gaan slapen, maar kreeg mijn kamerdeur niet op slot. Evert, die al punt stond te vertrekken, kwam even kijken. Ik moest de deur een beetje optillen, liet hij zien. De personeelslieden draaiden niet graag de nachtdienst, had ik begrepen. Eén persoon moest dan het hele terrein in de gaten houden. De bewoners konden onrustig of erg kwaad worden. Daarom wilde ik ook mijn deur op slot doen. Toch waren er eigenlijk nooit problemen. 'Maar als er iets is, zit je hier wel heel afgelegen,' had een begeleidster gezegd.

Eenmaal in bed lag ik met wijd open ogen. De gedachte dat de mensen hier een heel ander leven hadden kunnen leiden, bedrukte me. Teamleider Corrie sprak bij opname vaak met familieleden van de patiënten. Sommige kinderen lieten weten nooit meer iets met

hun vader te maken willen hebben. 'Fijn dat hij hier veilig zit en laat ons weten wanneer hij overleden is,' werd gezegd. Verder wilden ze geen enkel contact. In hun jeugd hadden ze onbeschrijfelijk veel ellende meegemaakt. Die verhalen hield Corrie voor zich. Ze wilde het personeel er niet mee belasten. 'Je kunt het beter allemaal maar niet weten.'

Slechts een paar bewoners hier kregen regelmatig familiebezoek. Sommigen hadden een mentor, een vrijwilliger die zich over hen ontfermde, maar het was moeilijk vrijwilligers te vinden, had Corrie verteld. 'Het idee van Korsakov-patiënten schrikt af,' legde ze uit. Vandaag had ik de mentor van Bob ontmoet. Marijke Jobse kwam elke woensdagmiddag een uurtje langs. Bob en zij zaten in de woonkamer: Marijke in een parse, Bob in een lichtgroene fauteuil. Marijke was begin zestig en had als sportdocente gewerkt. Ze leunde voorover, keek naar Bobs voeten en zei: 'Heb jij geen nieuwe slippers nodig?' Bob was het nog niet opgevallen dat een daarvan gescheurd was, maar nu ze erover begon... 'Dat zou ik best willen,' antwoordde hij verheugd. 'En heb je genoeg hemden?' Hij plukte verlegen aan zijn lange baard en mompelde. 'T-shirts heb ik zat.' Het moest niet al te gek worden: Bob was helemaal opgebloeid van het bezoek.

Hij mocht Marijke graag, was aan alles te zien, maar hij kon zich moeilijk herinneren waar ze het de vorige week over hadden gehad.

Toen had Marijke geopperd dat hij de broek die hij aanhad maar weg moest gooien omdat die te oud was. Ze had ook een afspraak gemaakt met een kapper die naar de locatie kwam, want het haar en de baard van Bob werden te lang. 'Veel vrijwilligers vinden het voldoende een kopje thee te drinken met iemand en een gesprekje te voeren, vertelde Marijke me later. Zij wilde meer betrokken zijn. Mentor zijn betekende dat je bij rechtbank stond geregistreerd als officiële vertegenwoordiger van een persoon. Zij ging met Bob mee naar de dokter en voerde namens hem het woord. Kortgeleden had ze om aanvullend vatenonderzoek gevraagd. 'Zo iemand als Bob is natuurlijk uiterst kwetsbaar. Ik moet ervoor zorgen dat er niet met hem wordt gedold of gesold.' Ook hield Marijke in de gaten of Bob tevreden was met zijn bestaan in de woning. 'Hij denkt steeds dat hij hier tijdelijk is.' Dat vond ze triest. Daarom vroeg ze ook regelmatig of Bob misschien op vakantie wilde. 'Als hij daar behoefte aan heeft, moet dat kunnen,' vond ze, 'maar Bob wil eigenlijk niet van het terrein af.' Ik zei dat ik had gehoord dat vrijwilligers deze woningen mijden omdat ze vonden:

die mensen hebben hun lot aan zichzelf te wijten. Ze hadden niet zoveel moeten drinken. Marijke dacht zo niet. 'Bob heeft zijn vrouw op een vreselijke manier verloren. Op een ochtend lag ze dood naast hem in bed. Er spelen natuurlijk ook genetische factoren. Ik heb geen enkele behoefte Bob voor zijn vroegere drankgebruik te veroordelen.'

Waar had ik mijn eerste biertje gedronken, vroeg ik me af in mijn doodstille kamer aan de rand van Koudekerke. Was het in Old Dutch geweest, dat toen net geopend was op de Pottenmarkt of in Seventy Seven, eveneens gloednieuw? Vijftien was ik, maar naar leeftijd werd in die tijd niet gevraagd. Op een avond fietste ik naar huis en werd ik onderweg aangehouden door een agent. Ik reed tegen de richting in. 'En je bent onder invloed,' stelde de man vast. 'Maar ik zit toch niet achter het stuur!' wierp ik tegen. 'Fietsen is deelnemen aan het verkeer,' wees hij mij terecht. Als ik beloofde verder te gaan lopen zou hij geen bon geven. 'We zullen het maar aan het feminisme toeschrijven,' besloot hij hoofdschuddend.

Nu lag ik in een bed aan de rand van Koudekerke en realiseerde me dat ik er genadig van was afgekomen. Van de groep mensen met wie ik destijds de

Waar had ik mijn eerste biertje gedronken.

Middelburgse cafés bezocht, leefde een lange lijst niet meer. Er werd veel gedronken en op een gegeven moment deden na de softdrugs de harddrugs hun intrede. Vanuit de verte had ik de namen van slachtoffers horen noemen. Zojuist kwam ik op het internet nog iemand tegen wiens verhaal me destijds was ontgaan, de oudere broer van een meisje met wie ik op de lagere school had gezeten. Een aardige, zachtmoedige jongen. ‘..overleed in 1985 op 36-jarige leeftijd aan te veel input. Hij was toen al bijna uit het stadsbeeld verdwenen en vereenzaamde in een non-descripte buitenwijk.’

De volgende ochtend, om iets voor achten, vertrok Leo naar zijn school. Veronique, die kort daarvoor met haar dienst was begonnen, had nog even met hem gesproken over eventuele problemen die vandaag op hem af zouden kunnen komen. Zij was zijn persoonlijke begeleider. De andere bewoners kwamen aan de ontbijttafel zitten nadat ze eerst buiten of in de cabine een sigaret hadden gerookt. Veronique merkte op: 'Weer prachtig weer vandaag. Dat was vanochtend een heerlijk fietstochtje.' Adrie, de Zeeuws-Vlaming, mompelde iets dat ik weer niet kon verstaan. 'Oh,' reageerde Veronique, die daar blijkbaar geen moeite mee had, 'je bedoelt lekker weertje om met jus d'orange naar het strand te gaan?' Adrie had het over bier gehad. Dat noemde hij 'het gele vocht'. Nog geen enkele andere bewoner had in mijn aanwezigheid het onderwerp drank uit zichzelf ter sprake gebracht. Dat was taboe, maar Adrie deed dat wel. Hij had nog steeds 'de zucht', zoals de begeleiders dat noemden.

Iedereen rookte nog even een sigaretje, daarna was het tijd om naar het activiteitscentrum te gaan. Alleen Eva bleef vandaag thuis. Er was niet elke dag voor iedereen plaats in het centrum. Eva zou vandaag met hulp van Veronique haar kamer opruimen en haar kleren wassen.

Ik liep mee met Johan, de wereldreiziger. Het activiteitencentrum bevond zich aan de andere kant van het terrein, tegenover het beeld van Icarus. 'Is het prettig daar?' informeerde ik. 'Jawel hoor,' antwoordde Johan. Uit de deuren van de andere woningen kwamen ook bewoners. Vrijwel allemaal liepen ze alleen en met een robotachtige of slepende tred.

We werden opgewacht door een paar medewerkers. In twee verschillende ruimtes hadden de bewoners allemaal een vaste plek. Ik volgde Johan naar 'papier', waar hij plaatsnam op een kantoorstoel achter een tafel. Een begeleider legde een stapel drukwerk voor hem neer. Geroutineerd pakte Johan het juiste aantal velletjes ervan af, vouwde dat dubbel en drukte de vouw aan met een houten blokje totdat die haarscherp was. Nu was het een keurig foldertje met informatie voor de medewerkers van de zorgorganisatie. Iemand anders zou er nog nietjes inslaan. 'Is dit fijn werk?' vroeg ik Johan. 'Ja hoor,' antwoordde hij en boog zich meteen weer aandachtig over zijn velletjes.

Schuin achter hem zat Henk. Die had tot taak documenten van de zorgorganisatie te vernietigen. 'Kijk,' liet hij zien, 'hier zitten hele vervelende nietjes in.' Met een schaar knipte hij ze eruit. Daarna liet hij de

papieren in de versnipperaar glijden. Henk kwam uit Yerseke en werd als tiener matroos op het mosselschip van zijn vader. Soms voeren ze naar de Waddenzee en visten daar op mosselzaad om dat later uit te zetten op hun percelen in de Oosterschelde. 'Duurt twee jaar voordat zo'n klein mosseltje zó groot is,' gaf Henk met twee vingers aan. Tijdens die reizen meerden ze 's avonds altijd af in een haven en belden dan vanuit een café naar zijn moeder. Vanzelf moesten ze ook iets bestellen, zo was het eigenlijk begonnen. Toen werd zijn moeder ernstig ziek. Zijn vader besliste dat Henk voor haar moest zorgen, hij ging dus niet meer mee het water op. Henk moest ook bij zijn moeder slapen, ze had steeds meer hulp nodig. Zijn vader liet het allemaal aan hem over, ook als hij wel thuis was. Henk had zijn moeder lang zien lijden. 'Ik heb er een flinke klap van gehad.' Hij duwde opnieuw een stapel papier in de vernietiger, waarna het apparaat weer begon te snorren.

Aan een tafel achter Henk zat een vrouw met een mager, getekend gezicht te breien: Emma. Aan haar pennen hing een witte lange strook. Ze liet een foto

Ik heb er een
flinke klap van gehad.

zien van wat het worden moest: een bal. Als ze zes van deze stroken afhad, zou een begeleider die in elkaar vlechten. 'En dan is het bal voor een baby?' veronderstelde ik. Emma haalde haar schouders op 'Geen idee.' Oorspronkelijk kwam ze uit Brabant, kon ik horen, ze was als jonge vrouw naar Zeeland gekomen.

Van haar twee kinderen was de oudste al volwassen. 'En de jongste woont bij d'r vader.' Vroeger was ze schoonmaakster bij een groot bedrijf. 'Ik heb mezelf een slag in de rondte gewerkt,' mopperde ze. Gevraagd naar haar favoriete café in haar vroegere woonplaats Vlissingen antwoordde ze: "t is Elke dag wat anders'. Want zo heette dat. Niet dat ze er elke dag te vinden was, want ze had lange diensten. 'En hier werk ik me ook weer rot.' Ze knikte naar haar breiwerk. 'Er is niks aan, hoor, om hier te wonen, dat je dat niet denkt. De dag duurt lang. Zoveel kan ik je wel vertellen.'

Vrouwen waren zeldzaam in deze locatie. Mannen drinken nu eenmaal meer. Van de Nederlanders die voor alcoholproblemen hulp zoeken, is slechts een kwart vrouw. Drinkende vrouwen blijven ook beter eten dan mannen, veronderstelde het personeel hier,

waardoor ze minder snel het syndroom van Korsakov krijgen.

‘Pauze, roken!’ riep een van de begeleiders. Aan een muur hing de dagindeling: ‘10.00 begin werkzaamheden. 10.40 pauze en roken’. Johan, de wereldreiziger, verroerde zich niet. Hij bleef liever op zijn plaats. Een begeleider gaf hem een exemplaar van de PZC, zodat hij iets te lezen had. Anders werkte Johan maar door.

De rest liep naar een ruimte met tafels en stoelen waar koffie werd geschonken. Achterin bevond zich een glazen rookcabine. Een paar mensen hadden zich daar al geïnstalleerd, ook was er een stel naar buiten gelopen.

Na een klein halfuur spoorde een begeleider aan: ‘We gaan weer aan de slag.’ Hij was begin twintig en zag er zeer sportief uit. Als een van de weinige medewerkers rookte hij niet. Eerder vertelde hij dat hij elke dag in een sportclub trainde. ‘Eigenlijk is dat ook een vorm van verslaving,’ voegde hij er schuldig aan toe.

Nu ging ik kijken op de tweede afdeling, de ‘demontage’. Hier was iedereen met gereedschap in de weer. Harddiscs en andere computeronderdelen werden

Mooie tijd was het evengoed geweest, op het water.

uit elkaar gehaald, zodat die gerecycled konden worden. Midden op een grote tafel stonden bakken met rolletjes koperdraad, nikkelen schroefjes, schijfjes, spoeltjes, oogjes en stukken plastic, allemaal keurig op soort geordend. 'Waar kom jij vandaan?' vroeg een man in een gestreept poloshirt. 'Middelburg? Dan ben je een Maneblusser!' 'Waarom noemen ze Middelburgers ook alweer zo?' vroeg ik. De man ging vrolijk verder: 'Jullie sukkels dachten dat de Lange Jan in brand stond. Gingen ze blussen, bleek het een rode maan te zijn die erachter zat! Hij schaterde en vervolgde dat hij vroeger met een peilvlet op de Westerschelde voer. 'Van de Belgen moest de vaargeul altijd maar dieper en dieper, maar ja dan gaat het er veel sneller stromen, ei? En dan moet je die Franse Belgen hebben, die kun je helemaal niet verstaan!' Mooie tijd was het evengoed geweest, op het water. 'Slokje erbij. En nog eens een slokje,' memoreerde hij blij. Zijn moeder had een café gehad, daar woonden ze boven.

‘Vanuit mijn slaapkamerraam zag ik de schepen varen op het kanaal.’

Tegenover hem staaarde Geert voor zich uit. Met zijn arm waarop het hart was getatoeëerd leunde hij lusteloos op tafel. ‘Krijg je dat schroefje er niet uit?’ informeerde begeleidster Rosa behulpzaam. Geert schrok op. ‘Deze zit heel erg vast,’ beaamde hij. Rosa hielp hem uit de brand. ‘Kom op, Geert,’ moedigde ze aan. ‘Nu de volgende.’ Het lastigst waren de verborgen schroefjes, legde Geert uit, die zaten ergens onder, totaal gecamoufleerd, maar als je ze niet ontdekte, kreeg je de hele boel niet uit elkaar.

Rosa had altijd groot tekort aan te demonteren spullen. Al vaak was in het nabijgelegen Koudekerke gevraagd om oude apparatuur hier af te geven, maar de dorpelingen hielden liever afstand tot de Korsakov woningen. In een hoge kast waren zelfgemaakte producten uitgestald die te koop waren: houten schapjes met echte wol, vogelhuisjes en insecten-hotels. Uit de opbrengst werden uitstapjes betaald. Zoals een avondje bowlen, een rondvaart door de Biesbosch, of een bezoek aan het museum Neeltje Jans.

In een hoek zat een man met een pet op achter een spelcomputer, Anton. Zijn neus stond compleet scheef en hij had een groot litteken in zijn gezicht. Er klonk een vrolijk deuntje uit het apparaat en Anton moest bepalen bij welk liedje dat hoorde.

1) Vaarwel mijn liefste.

2) Listen tot he Ocean,

3) Als je trouwt, trouw dan uit liefde.

4) 't Was aan de Costa del Sol.

'Doink Doink' deed het apparaat. Zijn antwoord was goed.

Ik had horen vertellen dat Anton uit een zwaar criminele familie stamde en tijdens een van zijn illegale activiteiten flink was afgerammeld door een tegenpartij. 'Hoe kom je aan die neus?' vroeg ik ter controle. 'Motorongeluk,' antwoordde Anton en hij stroopte een broekspijp op om een diepe kerf te tonen die over zijn onderbeen zigzagde. 'Boven op een busje geklapt.'

Nee, gedronken had hij niet. 'Ik drink nooit als ik moet rijden.' In het verleden was hij dj geweest in drie discotheken. 'In de ene kwamen oude mensen, in de andere jongeren en in de derde kwamen drugs-verslaafden. Ik ben tegen drugs, maar ja, die mensen

hielden van muziek, wat moet je dan zeggen?' Op een gegeven moment was Anton naar Bali verhuisd. 'Heb ik twaalf jaar gewoond met een twaalf jaar oudere vrouw. 'Doink, doink,' deed het apparaat weer.

Wilde Anton niet demonteren met de anderen? vroeg ik aan Rosa. 'Hij is goed in vaak hetzelfde doen,' antwoordde ze diplomatiek, 'maar die schroefjes van die harddiscs zitten steeds op verschillende plaatsen. Op het moment heb ik even niks voor hem, maar we proberen hem toch te prikkelen met die Brain Trainer.'

Om twaalf uur werden de activiteiten drie kwartier stopgezet voor een eenvoudige lunch in het vertrek waar we eerder koffie dronken. In de middag was er nog een rookpauze en om drie uur wandelde iedereen terug naar de eigen woning.

Als Eva niet rookte was ze vrijwel altijd in de fauteuil tegenover de entree van de woning te vinden. Onbeweeglijk als een beeld staaarde ze meestal voor zich uit. Toen ik vroeg waarom dit haar favoriete plek was, maakte ze een vaag gebaar naar haar mannelijke medebewoners in het woongedeelte aan de andere kant van de keuken. 'Zij hebben het over dingen... Interesseert me niet. Ik ben... het liefst op mezelf.'

Ze was geboren op een binnenvaartschip dat lag afgemeerd in Koog aan de Zaan. 'Toevallig,' lichtte ze toe. 'Het had net zo goed ergens anders kunnen zijn.' Als kind voer ze met haar ouders mee. Soms brachten ze een lading de grens over naar België of Duitsland. Heerlijke herinneringen had ze aan dat vrije bestaan op de rivieren. Toen werd ze zeven. 'En moest ik naar de wal.' Ze ging bij haar grootouders wonen in Terneuzen, zo kon ze naar de lagere school. 'Een grote verandering,' veronderstelde ik. Eva haalde haar schouders op. 'Dat viel wel mee, hoor. Want met alle vakanties was ik weer bij mijn ouders op het schip.'

Eerder deze ochtend had ik Eva op haar kamer bezocht. Mijn aandacht werd meteen getrokken door een grote poster van een oranje boeddha. Daarnaast stond een kaptafel waarop make-up lag uitgestald. Links en

rechts van de spiegel hing Eva's verzameling kettingen en armbanden. Tegenover haar bed een mooi houten damesbureautje. Eva had smaak. Het tiggertasje dat ze altijd bij zich had was afgebiesd met prachtig leer en had ooit vast veel geld gekost.

Ze had dan ook een kunstopleiding gevolgd in Breda. 'Maar niet afgemaakt hoor.' Wel had ze genoeg opgestoken om een boetiek te kunnen beginnen. In Amsterdam, in de Jordaan maar liefst. 'Was wel leuk hoor. Ik kocht kleding en ik maakte zelf ook dingen. Het liep best wel goed. In die periode woonde ze op een boot. 'In de Amstel.' Het water bleef haar thuis.

Lange tijd deelde ze de woonboot met een vriend. Samen maakten ze een reis naar India. De plaatsnaam Goa borrelde boven. Ashrams, hippies, goeroes, lange jurken, 'ja, dat had je daar toen allemaal in die tijd,' beaamde ze. Een glimlach gleed over haar gezicht. Ze mocht nu wel weer een sigaret, dacht ze, dus verhuisden we naar buiten. Haar vriend had kinderen gewild, maar Eva kon ze niet krijgen. Om die reden had hij haar verlaten. 'Dat vond ik toen wel heel erg,' zei ze traag.

Ik ben... het liefst op mezelf.

Het was tijd voor de hobbyclub, kwam begeleidster Veronique zeggen. Eva stond langzaam op en klemde haar tiggertasje onder haar arm. Als enige van deze woning was zij bij deze activiteit ingedeeld.

'Niet iedereen heeft daar zin in,' legde Veronique uit. De mannen in ieder geval niet, zij bleven vanochtend thuis. Binnen hoorden we Veronique zeggen: 'Heren, wij gaan nu onze kamers opruimen.' Ik had het op de dagagenda genoteerd zien staan.

Het tekenmateriaal lag al klaar op de tafels. Voor Eva was er een kleurplaat van een papegaai, waar ze vorige week aan begonnen was. 'Weet je nog?' vroeg de begeleidster. Nee, Eva kon zich er niets meer van herinneren. Haar tiggertasje zette ze naast zich neer. 'Met welke kleur wil je beginnen?' vroeg de begeleidster. 'Doe maar paars,' antwoordde Eva. 'Of nee, groen.' 'Maar in groen zit geel,' waarschuwde de begeleidster. Eva had een hekel aan de kleur geel. 'Doe dan toch maar paars.' Keurig begon ze tussen de lijntjes te kleuren.

De plaatsnaam Goa
borrelde boven. Een glimlach
gleed over haar gezicht.

Iedereen aan de tafel was nu bezig. Anton met de scheve neus zat gebogen over een voorjaarstafereel van lammetjes in een wei. Potloden en wascokrijtjes werden aangereikt. 'Mag ik al roken?' vroeg Eva. 'Nog even,' moedigde de begeleidster aan. Een halfuur later was het zover.

Ik ging buiten op een van de banken zitten, naast een man die ik niet eerder had ontmoet. Hij hield een sigaret in de hand en keek verbaasd naar me op. 'U rookt niet?' vroeg hij. 'Wel gedaan,' bekende ik. Hij vertelde over vroeger. Ooit had hij een goede baan gehad, een vrouw en kinderen. 'Alles. Tja. Das war einmal und kommt nie wieder.' Samen keken we naar het beeld van Icarus. Ik wist daar niets op te antwoorden. Een weg terug was er voor hem inderdaad niet. De man rookte rustig door. Het leek alsof hij zich erbij had neergelegd dat hij nu iemand anders was. We keken zwijgend naar het beeld van de jonge man met zijn grote, nutteloze, vleugels.

Aan het eind van de middag pakte ik mijn spullen. Mijn week zat erop. Vanavond had ik afgesproken met een vriendin van vroeger bij een restaurant op de Vlissingse Boulevard. We zouden oesters gaan eten en een glaasje wijn drinken, maar ik kon me dat nauwelijks voorstellen. Nadat ik van iedereen afscheid had genomen pakte ik mijn fiets. Leo uit Axel kwam helpen om mijn bagage achterop vast te maken. Het was donker geworden. 'Heb je een regenpak?' informeerde hij. Nee, daar had ik niet aan gedacht. Ik was ervan uitgegaan dat de zon hier in Zeeland altijd wel zou blijven schijnen. 'Er komt toch echt een bui aan,' waarschuwde Leo. 'Laat die regen maar komen,' zei ik. Het ergste wat er kon gebeuren was dat ik nat werd.

Meer informatie

Wilt u een rondleiding of meer informatie over de woningen aan de Ter Poorteweg van SVRZ? Neemt u dan contact op met onze Zorglijn.

De medewerkers zijn van maandag tot en met vrijdag tussen 8.00 en 17.00 uur telefonisch bereikbaar. U kunt ook een e-mail sturen.

T: 0900-7879777 (lokaal tarief)

E: zorglijn@svrz.nl

